

O UMELECKOM JAZYKU KREŠŤANSKEJ MYSTIKY

Renáta Bojničanová

Pedagogická fakulta UK Bratislava

KUČERKOVÁ, Magda – REŽNÁ, Miroslava: *Poetika nevyjadriteľného. K literárnemu výrazu diel Terézie od Ježiša a iných kresťanských mystikov*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta 2016. 90 s. ISBN978-80-558-1109-3

Knižná publikácia dvojice autoriek Magdy Kučerovej a Miroslavy Režnej nesie poetický a záhadný názov *Poetika nevyjadriteľného*, ktorý naznačuje, že ide o dielo literárnoteoretického zamerania hľadajúce odpovede na otázku, ako vyjadriť slovami ťažko vyjadriteľnú ľudskú skúsenosť. O konkrétnej náplni tejto monografie vypovedá bližšie jej podnázov *K literárnemu výrazu diel Terézie od Ježiša a iných kresťanských mystikov*, z ktorého už je zjavné, že autorky sa primárne zamerali na analýzu literárneho stvárňovania duchovnej skúsenosti u vrcholnej predstaviteľky španielskej mystiky svätej Terézie z Ávily (1515 – 1582).

Pri riešení tejto úlohy autorky postupovali analyticky, rozvíjajúc svoju reflexiu na ploche dvoch kapitol, ktoré na seba nadväzujú: základné východiská naznačili vo všeobecnejšie formulovanej kapitole Literárne stvárňovanie mystickej skúsenosti (13–53) a aplikáciu získaných poznatkov na konkrétny literárny text predstavili v druhej kapitole Hrad vnútra (Terézia od Ježiša) (55–72). Kniha ďalej obsahuje Úvod a Záver, Zoznam použitej literatúry, ako aj rozsiahle španielske resumé s názvom La poética de lo inefable. Hacia la expresión literaria de las obras de Teresa de Jesús y otros místicos cristianos (81–89). Toľko k štruktúre recenzovanej publikácie, rozsahom síce nevelkej, ale obsahovo hutnej.

Aká je však jej náplň, aké boli podnety autoriek k jej napísaniu a ako samy vyjadrujú svoje zámery a očakávania? V prvom rade treba povedať, že jedným z podnetov vzniku tejto publikácie bolo 500. výročie narodenia svätej Terézie z Ávily, ktoré si svet pripomenul v roku 2015. Magda Kučerková a Miroslava Režná teda prinášajú vlastný vklad do oživenia záujmu o tereziánsku mystiku, podnieteného týmto významným výročím, a v tomto zmysle sa vyjadrujú aj

v Úvode (7–11). Zároveň informujú o podujatiach, ktoré sa pri uvedenej príležitosti konali a v blízkej budúcnosti sa budú konať v Španielsku, a to priamo v jej rodisku (Konferencia Teresa de Jesús – Patrimonio de la Humanidad, Ávila september 2015), ako aj o najnovších publikáciách zaoberajúcich sa jej dielom. Vyplýva z toho, že autorky majú dokonalý prehľad o najnovšom výskume danej problematiky a aj tento svoj vklad vedeli včleniť do aktuálnych tendencií výskumu, ktoré sa zameriavajú, ak voľne parafrázujeme ich slová, na hľadanie nadčasových hodnôt mystiky a na jej dosah do osobnej a spoločenskej roviny súčasného človeka. Odkazy na aktuálne dianie vo svete skutočne nachádzame ako v Úvode, tak aj v Závere (73–74) publikácie, kde autorky načrtávajú úvahy o problémoch človeka dneška, trpiaceho nepokojom, odcudzením a vyčerpanosťou, neustále však hľadajúceho pevné záchytné body a prahnúceho po duchovnosti. Konštatujú „obrat vo vývine religiozity v celosvetovom meradle“, ktorý „možno chápať ako realizáciu prirodzenej požiadavky ľudského vnútra zorientovať sa uprostred zložitého spoločenského a osobného diania (...) a interpretovať situácie bežného dňa aj sám zmysel existencie“ (8). Z obrovského množstva tém a aspektov, ktoré sa pri takomto širokom a aktualizovanom ponímaní problematiky ponúkajú, sa autorky zamerali na podoby metafory cesty duše k Bohu, tak ako sa objavujú v dielach sv. Terézie. Pri takomto interpretačne zameranom výskume bolo nevyhnutné, aby v prvej časti publikácie autorky definovali východiskové pojmy, s ktorými pri výklade pracujú a ktoré používajú ako vlastné interpretačné nástroje. Ide o pomerne rozsiahly a rôznorodý okruh pojmov pochádzajúcich nielen z okruhu literárnovedného poznania, ale aj náboženstva, kulturológie či dokonca psychológie. Autorky vychádzajú z toho, že vysvetľujú, čo je to *mystická skúsenosť*, ktorú definujú ako *skúsenosť* v podstate *nevyjadriteľnú* slovami, a práve táto *nevyjadriteľnosť* vyžaduje od mystika použitie zrozumiteľných obrazov na to, aby ju sprostredkoval recipientovi. V úsilí o sprostredkovanie nadzmyslového duchovného zážitku prichádza na rad *obraznosť* a *symbolika*. Dôležitými medzičlánkami na ceste odhaľovania obraznosti nevyjadriteľného sa stávajú pojmy ako priestor posvätného, transcendentné tajomstvo, duchovná cesta, „veľká metafora“, „malá metafora“, vnútorný obraz, vliate poznanie, získané poznanie, „inakostná“ skúsenosť, prostredníctvom ktorých možno objektívne opísať (analyzovať) procesy a prostriedky vyjadrenia neobvyklej duchovnej skúsenosti. Isteže, pri literárnoteoretickej interpretácii používajú autorky na tieto účely adekvátne nástroje, akými sú literárne termíny označujúce výrazové prostriedky literárneho jazyka a básnickej obraznosti (symbol, metafora, metonymia, topos, prirovnanie a i.). Nachádzajú ich v alegorickom diele sv. Terézie z Ávily *Castillo interior (Hrad vnútra)*, pričom najväčšiu pozornosť venujú vysvetleniu obrazu hradu ako symbolu ľudskej duše, ale aj iným priestorovým symbolom a toposom úzko

spätým s hradom. Samozrejme, takto uchopený rozbor je správne nasmerovaný a zostáva otvorený ďalšiemu rozpracovaniu, či už na ploche diela *Hrad vnútra* alebo aj iných diel španielskej mystičky. Na okraj poznamenávame, že preklad španielskeho názvu *Castillo interior* ako *Hrad vnútra* a nie *Vnútorný hrad* sa nám javí ako správny a akceptujeme vysvetlenie, že autorky používajú tento preklad s použitím genitívneho tvaru zámerne, lebo „lepšie vystihuje podstatu obrazného charakteru textu“ (28).

Na záver treba ešte dodať, že knižná publikácia Magdy Kučerковой a Miroslavy Režnej je výsledkom ich dlhodobého záujmu o duchovnú literatúru, o obraznosť kresťanských mystikov, konkrétne o dielo sv. Terézie z Ávily. Obe autorky sa týmito témami zaoberali vo viacerých štúdiách publikovaných v rámci ambiciózneho a úspešného projektu Vega Premeny stvárňovania duchovnej cesty v západných literatúrach (od stredoveku do súčasnosti), takže možno povedať, že táto autorská dvojica je v súčasnosti schopná ponúknuť slovenskému odbornému publiku najsústredenejšie a najaktuálnejšie výsledky v oblasti výskumu podôb duchovnej cesty v západných literatúrach. Spomínaný projekt, ktorého iniciátorkou a hlavnou riešiteľkou bola Magda Kučerková, sa rozvíjal v rozmedzí rokov 2014 až 2016 a participoval na ňom široký okruh slovenských aj zahraničných odborníkov. Jedným z jeho pozoruhodných výsledkov je zborník *Duchovná cesta a jej podoby v literatúre*, obsahujúci rozsiahlu časť venovanú práve reflexii rozličných podôb zobrazenia duchovnej cesty k Bohu v diele sv. Terézie z Ávily (241–300), a to aj s presahom jej posolstva pre súčasného človeka.

doc. Mgr. Renáta Bojničanová, PhD.
Katedra románskych jazykov a literatúr
Ústav filologických štúdií
Pedagogická fakulta Univerzity Komenského
Račianska 59, 813 34 Bratislava
bojnicanova@fedu.uniba.sk